

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Citation: Andersen, H. C.: "H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal*, C. A. Reitzel, 1990, s. 25. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-hcaeventyr06val-shoot-idm139779804665696/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

III: 1874.

Omfatter også I og II med de i noterne meddelte varianter.

- [350] »Gudfadens Billedbog« har sin egen lille Historie:
En Dag mødte jeg paa Gaden vor fortjenstfulde Oldgransker
5 Conferentsraad *Thomsen*; han kom fra Paris og fortalte at han
paa et af de mindre Theatre havde seet et Slags historisk Folke-
komedie om Staden Paris. Det Hele var temmelig pøssiløst,
sagde han, det var heller ikke godt sat sammen, men for ham
[351] havde det været interessant at see denne Billedrække af de for-
10 skjellige Tider; han meente, at jeg maatte kunde benytte Ideen
og med mere digterisk Beandelse være i Stand til at skrive for
Casino-Theatret en lignende Folkekomedie, hvori man fik hele
Kjøbenhavns Historie. – Jeg tænkte derover, og da Aftenen
kom, at Byens Oader for første Gang fik Gasbelysning, og
15 Gassen tændtes, men ogsaa, dog kun for denne Aften, de gamle
Tranlygter brændte, saa at man paa een Gang kunde see Lys-
kraften hos Gas og hos Tran, fandt jeg heri Rammen til at om-
slutte de historiske Billeder. Som Skjønheds Idee, som aandelig
Traad gennem det Hele, tænkte jeg mig de mægtige Kulle-
20 stene, der i Oldtiden, paa Lisflager børes herved og strandede
paa Havets Sandbanker, hvor siden Axalhuus reiste sig, løftede
des i vore Dage som Marmorskikkelse paa Thorvaldsens Bud.

k Collin 38, 4^e LP: 180. Notat på bl. 1 med fremmed hånd: Meddelelser om nogle af Eventyrernes og Historiernes Tilblivelse m.m. 18 bl. 8°. 1–5 koncept til dele af nærv. afsnit. 6 m. overskrift *Lasarne*. 7–8 m. overskrift *Gudfadens Billedbog*, d. e. redagelse for ældre billedbøger og koncept til ovenst. 9 m. overskrift *Anmærkning*, navn i n.s. 19, 22. 10 notat om *Holberg og Marie Crubbe*. 11 (4^e) m. overskrift *LivEventyr*, *arindringstræk* usd. *Højomfruen*. 12–13 supplerende efterskrift til EHP 1/2, 4. udg. 1873, skrevet i dette år; ikke benyttet. Det fremgår, at EP–50, EP–54 og EHP 1/2–62/53 tælles som 1., 2., 3. udg. 14 notater om spredte eventyr, der skal optages i EHP 3–74. 15–16 meget knap annalistisk oversigt over lin og værker 1865–64, skrevet før 15.4.94.

l *Fredrikshøjs Kommunebibliothek, Bakkhusssamlingen. (Kgl. Bibl. Ms. phot. 115, 2°).* 3 bl. 1. korrekture fra 20,7 til 22,15, resten tilføjet i håndskrift.

74 (A) BHF 5–74 s. 276–40.

5 Conferentsraad) Etatsraad **k**.

4 HCA VI

I længere Tid beskæftigede jeg mig med denne Digtning, men den blev mig for mægtig og vilde umuligt, om den fuldførtes, kunne fremstilles paa en saa lille Scene som *Casinos* og med de Kræfter, som der fandtes. Jeg opgav det Hele, men benyttede senere Ideen til en Billedbog, paa hvis hvide indbundne Blade jeg klistrede Billeder, samlede rundt om fra og ved et Par skrevne Ord saaledes blev satte i Forbindelse, at de dannede en heel sammenhængende Historie: *Kjøbenhavns Liv og Levnet* seet ved Tran og Gas. Langt senere blev, naturligvis uden Billederne, Historien forkortet aftrykt i *Illustreret Tidendes*. Den fik derpaa Plads mellem *Reiseskizzer og Penstegningers*, (*samlede Skrifter*, 28de Bind). Critiken fandt, at den der ikke var paa sin rette Plads, den hørte hjemme mellem *Eventyr og Historier*. Jeg har derfor nu optaget den her, forsynet med *Frischts* Tegninger.

Eventyret *Lasernen* er skrevet længe før *Gudfaders Billedbøger*. - Den norske Literatur var den Gang endnu ikke optraadt med den Friskhed, Betydning og Mangfoldighed, som nu *Munch* havde kan skrevet lidt; *Bjørnson, Ibsen, Jonas Lie, Magdalens Thoresen* etc., kjendtes ikke; men jævnlig deroppe fra pakkede man paa de danske Digtere, selv paa *Oehlenschläger*, det tergerede mig og jeg fik Lyst til ogsaa at sige et Ord, give en Smert i een eller anden lille Digtning. I den kommende Sommer var det, under et længere Ophold paa *Silkeborg* i Besøg hos Papirfabrikant *Michael Drewsen*, hvor jeg daglig udanfor Fabrikken saae de store Dyrger af Klude hentede allevegne fra, at jeg skrev Eventyret: *Lasernen*. Man kaldte det morsomt, men selv fandt jeg mere Braad end Poesiens Honning deri, og lagde det derfor hen. Fiere Aar efter, i hvilken Satiren, om en saadan havde været der, ikke længer ganske passede, blev Eventyret igjen taget frem, de stridbare Laser lige velmeent behandlede og sete gennem Lunets Glar; norske og danske Venner opmuntrede mig til at lade det trykke, og jeg gav det til *Folkekalender for Danmark 1869*.

Vang og Glæns er blevet til i en improviseret Skaaltale ved Middagsbordet paa *Holsteinborg*, hvor Ingenieurer fra *Kjøbenhavn* vare tilstede, da det paatænkte at inddæmme *Glæns* med *Fastlandet*.

1868 udkom i et lille Hefte for sig Eventyret: *Dryaden*. Jeg var i Foraaret 1867, i Anledning af den store Verdens-

21 selv paa *Oehlenschläger*] den noget ofvigende k. 51. 6 har: det gik ikke blot ud over mig, men selv over *Oehlenschläger*. 32 norske og danske Venner] Digterne *Munch* og *Floug* k. 51. 6.

Udstilling reist til *Paris*, hvor Opholdet da aldrig før eller senere i den Grad har henrevet og opfyldt mig som under denne Tidsbegivenhed. Ved min Ankomst stod Udstillings-Bygningen reist og indviet; uagtet endnu ikke heel færdig, var Skuet af 5 den mægtigt og overvældende. I Frankrig og i alle Lande meldte Aviserne om denne Herlighed. En dansk Referent forsikkrede, at Ingen uden *Charles Dickens* vilde være i Stand til at give en Skildring heraf. Det forekom imidlertid mig, at det ogsaa [333] laae for mine Evner, hvor glad vilde jeg blive, om jeg kunde 10 løse denne Opgave, og at Landsmænd og Fremmede maatte erkjende det. Opfyldt af denne Tanke saa jeg en Dag ude paa Pladsen foran Hotellet, hvori jeg boede, et udgaaet henslængt Kastanietræ. Tæt ved holdt paa en Arbeidsvogn et ungt, frisk Træ, hentet denne Morgen fra Landet for at plantes herinde. 15 Ideen til et Eventyr om *Pariser-Udstillingen* var gjemt og givet mig i det unge Træ; *Dryaden* vinkede mig. Hver Dag, under Opholdet i *Paris* og efter Hjemkomsten til Danmark, formede sig og klang gennem Tankerne *Dryadens* Livshistorie knyttet til den store Verdens-Udstilling. Denne havde jeg imidlertid 20 ikke kjendt og seet i sin Heelhed, skulde min Digtning blive et tro og fyldigt Billed af den, maatte jeg endnu en Gang i Udstillingstiden derhen. Og derfor allerede i September var jeg der igjen. I *Kjøbenhavn* blev da, efter min Hjemkomst, Digtningen fuldført og tilegnet Vennen gennem mange Aar, Digteren 25 *J. M. Thiele*.

1870 udkom i Størrelse og Format som »*Dryadens*»: »*Tre nye Eventyr og Historier*»:

Hønserethes Familie,
Hvad Tidselen oplevede,
30 *Hvad man kan hitte paa.*

Dette Hefte tilegnedes min trofaste Ven i tunge og gode Dage Etatsraad *F. Collin*.

En Dag i »*Studentforeningen*» læste jeg tilfældigt, i »*Laa-land-Falsters Stiftstidende*», nogle historiske Optegnelser om 35 den høiadelige Jomfru *Marie Grubbe*, der først havde levet udi Ægteskab med Kong *Christian den Femtes* Halvbroder *Ulrik Frederik Gyldenløve*, siden været gift med en jydsk Herremand og tilsidst, medens hendes tredje Mand, en fattig Matros, der var [334] i Slaveriet, selv endte kummerligt som Færgekoneovre paa *Falster*. Efterretningen henviste iøvrigt til »*Holbergs* Epistlere. I 40 disse fortæller *Holberg*, at han som ung Student, da Pesten rasede i *Kjøbenhavn*, opholdt sig paa *Falster* og boede der hos

Færgekonen, Mo'er Søren Sørensen Møller, den een Gang høi-
adelige Jomfru Marie Grubbe.

Her var et rigt Stof til Digtning; dansk Atlas og Thicles
Folkesagn gave endvidere enkelte Oplysninger og jeg skrev
Historien: »Høusegrettes Familie». 5

»Hvad Tidstelen oplevedes« har ingen anden Anledning, end
at jeg paa Marken ude ved Basnæs saae et saadant Pragtex-
emplar af en Tidseel, at jeg maatte tegne den ned i en Digtning.

»Hvad man kan hitte paa«, hører til de oplevede Eventyr.

Ved Juletid 1871 udkom: *Nye Eventyr og Historier*, ny Sam- 10
ling, tilegnet Forlæggerne af mine Skrifter, Brødrene Theodor
Reitzel og Carl Reitzel.

Dette Heite fremtraadte i det kjendte tidligere Format med
det vante Billede paa Omslaget, og indeholdt tretten Eventyr
og Historier.

<i>Lykken kan ligge i en Pind,</i>	15
<i>Kometen,</i>	
<i>Ugedagene,</i>	
<i>Solskins-Historier,</i>	
<i>Oidefa'er,</i>	
<i>Hvem var den Lykkeligste,</i>	20
<i>Lysene,</i>	
<i>Det Utroligste,</i>	
<i>Hvad hele Familien sagde,</i>	
<i>»Dandse, dandse Dukke min!«</i>	
<i>»Spørg Anagermo'ere«,</i>	25
<i>Den store Søslange,</i>	(335)
<i>Gartneren og Herskabet.</i>	

Alle vare skrevne i det sidste Aar, og de tolv førstnævnte alle-
rede trykt i forskjellige Tidsskrifter og Blade, saaledes var
»*Lykken kan ligge i en Pind*« og »*Hvad hele Familien sagde*«, 20
først meddeelt i »*For Romanisk og Historisk*«. Den første af disse
er skrevet under et Sommerophold i Jurahjergene. Her hørte jeg
fortælle om en fattig Dreier, der, da Knappen, som holdt hans
Paraply sammen, altfor tidt sprang af, en Dag dreiede sig en
lille Træ-Pære, der, sat i en Lidse, viste sig mere praktisk til 25
at blive og holde fast. Til sine Naboers Paraplyer dreiede han
nu ogsaa et Par Smeapærer, og snart fik han fra Landet og
Byerne Bestillinger paa flere af samme Slags, da nogle Aar
var gaaet, sad han som en holden Mand. Den Begivenhed gav
Anledning til Historien: *Lykken kan ligge i en Pind.* 40

20 se n.t. 22, 25.

Som ældre Mand gjensaae jeg den straalende Komet, jeg havde seet som Barn; det var som havde jeg seet den Aftenen forud, og dog laae der saa mange Aar og Erindringer imellem og jeg skrev »Kometens«.

5 »Ugedagene« blev fortalte paa Opfordring, i Hast at fortælle en Historie om Dagene i Ugen; siden blev de første Gang trykt i *Thorildsens* Kalender.

I »*Solskinshistorier*« er, ved Tildelingen af Lykkegaverne, tænkt paa bestemte betydende Mænd i vort Land.

10 »*Oldefæder*« blev nedskrevet i Erindringen om en Samtale en Gang med *H. C. Ørsted*, om »gammel Tid og ny Tid«, hvorom han havde skrevet en Afhandling i *Kjøbenhavns Almanak*. »*Lysene*« er en lille Historie hentet fra Virkeligheden.

[236] »*Det Utroligste*« og »*Hvad hele Familien sagde*«, høre til-
15 deels ogsaa til det Oplevede.

»*Den store Søslange*« er et Nutids Eventyr, som »*Dryadens*« er det. Nutidens Opdagelser og Bevægelser give rigt Stof til Digtning, og er mit Øie blevet aabnet derfor, da skylder jeg det *H. C. Ørsted*.

20 Ikke tidligere kjendt eller trykt var her i Heftet Historien om »*Gartneren og Herskabet*«. Ogsaa den, som jeg troer, er skrevet ud af vor Tid, og som saaledes synes den særligt at have slaat an. Den hører til de Eventyr og Historier, der ved Op-
25 læsning eller Fremsigelse fra Scenen har paa een Gang faaet et større Publikum. I mine yngre Aar var det Sædvane ved

Concerter at have Declamations Numere, der altid vare Digte. Den udmærkede Konstuering Jomfru *Jørgensen* ved det kongelige Theater var den Første, som forsøgte at fortælle i Con-
30 certsalen et af mine Eventyr; siden med stor dramatisk Virkning fortalte fra Scenen *Phister*: »Keiserens nye Klæder«. Af-
døde gamle *Rosenkilde*, ligesom *Nielsen*, have ogsaa forsøgt det; til det ganske Fortræffelige hører *Michael Wiehes* Fremsigelse af »*Det er ganske vist*«, »*Flipperne*« og »*Klods Hans*«, ligesom ogsaa *Hædts* og *Montzius's* Foredrag. Paa Casino maa nævnes
35 *Christian Schmidt*, *Stigaard* og *Madsen*.

Ved Juletid 1872 udkom tredje Række, anden Samling: Nye Eventyr og Historier, med et Tilegnelses Digt »*Relighed*«.

Udenfor Kjøbenhavn ved Kalkbrænderiet ligger Landstedet »*Relighed*«. I den gamle Deel af Bygningen levede for mange
40 Aaringer siden Generalinde *Hegermann-Lindencrone*, Forfatterinde til Dramaet *Eleonore Ulfeldt* og nogle mindre Fortæl-

6 blev de] blev den SS2.

linger, siden boede her *H. C. Ørsted*. Den nuværende Ejer, Gros-
serer *Moritz Melchior*, ombyggede den gamle Gaard til et lille [337]
Rosenborg og gav mig her et gjestfrit hyggeligt Hjem i Som-
mertiden, her bleve flere af de senere Eventyr og Historier
skrevne og særligt de fire, som udgjorde det nye Hefte 1872 s
med Tilgivelsesdigtet:

Rolighed.

Det gamle Kjøbenhavn groer over Volden,
Det kneiser ungt ud mod de saabne Søer,
Hvor »*Rosenvænget*» naaer til *Øresund*,
Og Kunstnar-Navne lyse ud i Verden*). 10

Her trives Roserne. Det vilde Viinløv
Udfolder Efteraarets Færvepragt,
Mens bag Kastanistræer og Hyld og Popler
Et Hjem sig løfter, minderigt fra Fortid. 15
Her Sangen lød: »*Eleonora Ulfeldts*,
Her Tænkeren sad under Poppelpilen
Og lyttede til *Aanden i Naturen*.

Det Hjem er nu et lille »*Rosenborg*,
Med Taarn og med Altaner ud mod Sundet, 20
Hvor *Malmø* og *Landskrona* sees i Solskin
Og *Tycho Brahes Ø* og *Gyldenlund*.
I Karavane Skibe gaar forbi,
Slig Svaneflokk, saa stor, kun sees i Sundet.

Naar saa i Aftnen Himlens Stjerner blinke, [338]
Og Fyret fra »*Trekroner*» lyser vidt om, 25
Hvert Fartøj ude tænder sin Lanterne,
Troer man at see et festbelyst *Venedig*,
En svømmende, illumineret By.
Dog skjønnerst er her inden fire *Vægge*, 30
I Gjestfrihedens lykkelige Hjem.

* Da Digtet blev skrevet boede her og tildeels boe endnu: Fru Heiberg,
Malene Skovgaard, Sørensen, Læssøe, Aagaard, Mødsilleeren Conrad-
sen, Componisten Emil Hartmann, Digteren Bergsøe, Lobedanz, Hen-
riette Brandis etc. 35

26 om.] komma mgl. A. 24 Henriette Brandis] Forfatterinden til Triumph
rettet til Frøken Brandis rettet med fremmed hånd til Henriette Brandis t.

- Johannes Ewald* sang udsdeligt
Rungstedts Lyksalighed. O, havde han
I vor Tid levet og i dette Hjem,
I dette Hjertelag, hos disse Venner,
5 Han havde sjunget da en deilig Sang
Om »*Rolighed*» og *Rosenwangs* Roser.
- Mit Hjem i Hjemmet, hvor bøg Hyldens Hang
Mit Liv fik Solskin og min Harpe Klang,
Dig bringer jeg taknemlig, glad min Sang!

16 Hefte indeholdt:

Hvad gamle Johanne fortalte,
Portaglen,
Krøblingen,
Tante Tandpins.

- 15 Ogsaa om disse har jeg et Par Bemærkninger og Optegnelser.
I min Barndom saae jeg i *Odense* en Mand, der lignede et
Skelet, gul og gult, kun Skind og Been; en gammel Kone,
der tidt fortalte mig Eventyr og Spøgeshistorier, gav mig
Besked om, hvorfor han saae saa ynkelig ud. Gryden havde væ-
20 ret sat paa at koge efter ham, da han var ude i fremmede
Lænde. Naar en Ungkarl var paa Vandring, om nok saa langt
[388] borte, kunde hans Kjereste, blev Længslen efter ham, altfor
stor, gaae til den kloge Kone, faae hende til at sætte Gryden
over Ilden, putte Djævelskab deri, og saa lade den koge Nat og
25 Dag. I hvor langt ude i Verden Ungersvenden da var, maatte
han, uden Rast eller Hvile, afsted hjemad, hvor Gryden kogte
efter ham og Kjeresten ventede. Naar han da naaede Hjem-
stedet, var han kun Skind og Been, saa ynkelig ud og det
tidt for hele sin Levetid. Det kunde jeg see paa Manden her,
30 ham havde Gryden kogt efter. Den Fortælling gjorde et dybt
Indtryk paa mig og er benyttet i: »*Hvad gamle Johanne for-
taltes.*

I Historien om »*Portaglen*» er ogsaa benyttet et Træk af
Overtroens Kløgt. Det er ikke saa mange Aaringer siden, at
35 ogsaa i *Kjøbenhavn* »*Borddandsen*» spillede et Slags Rolle.
Mange troede paa den, endogsaa Folk af Begavelse og aande-
lig Betydning, de kunde troe at der var en Aand i Borden og
andre tømrede Meubler. — I Tydskland, paa en større Herre-

16 saae [jeg] egenhændig rettelser fra har jeg seet t. 31 mange Aaringer] egen-
rettelse fra lang Tid t.

gaard, hos begavede opvakte Mennesker, gjorde jeg Bekjendtskab med *Nøgles-Aander*. Nøglen kunne give Besked om Alt, og Mange troede paa det. Jeg har i Historien »*Portinglens*« udviklet dens Behandling og Betydning, men lagt Tiden nogle Aar længere tilbage, end jeg blev indviet i Nøgle-Klogskaben. — Hvad her fortælles om Kjøldermandens Besøg hos Kammermanden og *Lotte-Lenes* Opdragelse for Konsten hører til det Oplevede.

Historien om »*Krøblingens*«, der er en af de allersidste jeg har skrevet og maaskee skriver, troer jeg at høre til en af de 40 heldigste jeg har givet, og som et Slags Forherligelse af Eventyrdigtning kunde den maaskee passende slutte den hele Samling.

Eventyret »*Tante Tandpines*« er imidlertid det senest digtede og nedskrevne.

»*Eventyr og Historier*« ere blevne saa godt som oversatte i alle europæiske Sprog*), de ere i mit Fædreland og langt uden for dets Grændser i mange Aar en Læsning for Gamle og Unge. Den højeste Lykke er saaledes blevet mig forundt at opleve en sliq Velsignelse, men er man imidlertid, som jeg, naaet op mod 20 Menneskenes sædvanlige, højeste Levealder, Bibelens »syv Gange ti«, vil denne lykkelige Virksomhed være nær sin Afslutning. I det jeg da ved denne Juletid bringer samlet Resten af hele min Rigdom: *hundrede og sex og halvtredstindstyve* Eventyr og Historier, være Violinspillerens Ord i Eventyret »*Pen og 25 Blækhus*« mit Slutnings Ord, har jeg virket noget Godt, »*Gud alene Æren!*«

»*Roilighed*« den 6. September 1874.

H. C. Andersen.

* Den af de fyldigste og bedst skrevne Afhandlinger om disse Digtninger har Hr. Dr. G. Braudes givet i Illustreret Tidende Nr. 511—53 (Tiende Bind), ligesom ogsaa tidligere Dr. K. A. Mayer i sin Afhandling over »Das Märchens« anviser disse deres Plads og Betydning.

11 et] søsterretelse fra en t. 12 Samling] herefter urettet i t (jf. k bl. 1): og maaskee vise Ærligheden i den Paastand Landsmænd have gjort, at i vor Tid den danske Digter ikke som de franske Forfattere, følge med dem, men fortabe sig i det Forældede. Eventyret Dryaden, den store Søalange, og Historien om Krøblingen, for at nævne nogle Eksempler paa min Virksomhed derhen. 14—15] Eventyret »Tante Tandpines« er digtet samtidigt med Historien om »Krøblingen«, men senest nedskrevet, og faaer saaledes, da jeg i hele min lange Sygdoms Tid Intet har skrevet, sidste Plads i Samlingen, uagtet den ikke er træsterig for Digteren, t, fra faaer eph. rettet til og slutter saaledes har Samlingen. Resten incl. noten er håndskrevet. 24 sex] syv t. 31 Nr. 511—53 (Tiende Bind)] rettet med fremmed hånd fra for 1874.

H. C. ANDERSEN

Smaahistorier 4-5 · Danske Folkesagn

1836 og 1870